

ISTORIJAT SLOBODNOG ZIDARSTVA U SRBIJI

U 18. veku slabljenjem apsolutizma, Slobodno zidarstvo nastavilo je svoj razvoj po celoj Evropi. U to vreme nastale su lože u Beogradu, Vidinu i Vlaškoj, koje su bile u međusobnoj vezi i sporazum, te činile Savez. Za ložu u Beogradu je nepoznato koje godine je osnovana, pod kojim imenom, na kom jeziku je rađeno. Ali se zna da su Savezu pripadali beogradski vezir Hadži-Mustafa-Paša (zvani srpska “Majka”), mitropolit beogradski Metodije, vojvoda Janko Katić, Petar Ičko, braća Čardaklije, grčki patriot Riga iz Fere.

Mitropolit Stratimirović, koji je duboko potaknut principima masonskog Bratstva, kojem je pripadao, osnovao je 1791.godine Karlovačku gimnaziju, koja je bila inspiracija mnogim intelektualcima i naprednijim ljudima tog doba da se približe i učlane u Bratstvo, čime je započeo proces širenja u Srbiji.

Nakon oslobođenja Srbije početkom 19. veka mnogi Masoni srbi iz južne Ugarske su kao patrioti dolazili u Srbiju da pomognu u formiranju državnih organa, pisanju zakona, obrazovanju pravosuđa, prosvete, kulture i drugih institucija.

Nema podataka o pojedinim ložama u gradu Beogradu prvih decenija 19. veka, ali se zna da je do 1848. postojala u Beogradu turska loža “Ali-koč”, u zgradi u kojoj je bila gradska ambulanta, a čiju fasadu su ukrašavali trougao i egipatski stubovi na ulazu. Loža je premeštena iz grada u varoš ispod Glavne Policije i tu se nalazila do 1862. godine.

U jeku naprednih i nacionalnih ideja koje su sredinom 19. veka pokretale Evropu, stvorene su i povoljnije prilike za rad na širenju Slobodnog zidarstva. U Zemunu je osnovana loža “Stella Orientalis” u kojoj se radilo na nemačkom jeziku, te nije imala uticaj na duhovni razvoj i kulturni napredak srpskog naroda. Loža je kasnije premeštena u Pančevo, gde se ugasila.

Ratne 1875. godine u Beogradu je, kod Vojnog Senjaka, organizovana dobrovoljačka legija, mahom od Italijana, u kojoj je zasnovana pod uticajem italijanskog konzula slobodno-zidarska loža.

Prva srpska loža “Svetlost Balkana” otvorena je u Beogradu 1876. godine, a radila je pod italijanskom zaštitom. Loža je brzo napredovala po broju članova, a starala se oko ranjenika i pomagala bolnice i bavila

se milosrdnim ublažavanjem nevolja nastradalog stanovništva Knjaževačkog Okruga. Usled uvećanja broja članova, otvorena je loža “Srpska Zadruga” 1881. godine. Obe lože radile su do 1883. godine, kada su uspravane.

Namesto ovih loža nastaje nova loža “Sloga, Rad i Postojanstvo” 1883. godine, koja je prikupila veći broj njihovih članova, a radila je takođe pod italijanskom zaštitom.

Uskoro je postalo potrebno otvoriti još jednu ložu, tako da je 1890. godine osnovana loža “Pobratim”. Ova loža je prva zatražila i dobila zaštitu susedne i bliže Velike Lože Ugarske.

Kako je loža “Pobratim” primila i deo članova iz Niša, u tom mestu je bilo potrebno osnovati novu ložu, koja ja organizovana 1892. godine pod imenom “Nemanja”.

Ostao je upisan interesantan trenutak u srpskom slobodnom zidarstvu, koji se odigrao u Narodnoj Skupštini, održanoj u Nišu 1899. godine, kada je jedan poslanik napao Slobodno zidarstvo, ustao je tadašnji ministar prosvete i javno priznao da je i sam slobodni zidar, te stao u odbranu ove humane, kulturne i patriotske ustanove.

Slobodnozidarski pokret jača i u Vojvodini, kada se u Vršcu osniva loža “Aurora” (1905), u Somboru loža “Budućnost” (1909) a u Subotici loža “Stvaranje”, sve pod zaštitom Velike Lože Ugarske.

Takođe, pokret jača i u Beogradu, gde od većeg broja članova lože “Pobratim” nastaju tri nove lože: “Šumadija” pod hamburškom zaštitom, “Ujedinjenje” pod francuskom zaštitom, kao i loža “Kosovo” u Skoplju.

Zahvaljujući ovakvom razvoju slobodnog zidarstva, priložima članova sagrađen je Dom slobodnih zidara a u cilju ostvarivanja svoje samostalnosti i više masonske uprave koji je aprila 1912. godine i svečano otvoren u Beogradu (Studenička ulica broj 46a na Vračaru).

9. maj 1912. godine je izuzetno značajan datum u srpskom Slobodnom zidarstvu, kada je stupilo u novu fazu osnivanjem VRHOVNOG SAVETA SRBIJE (Supreme Conseil pour la Serbie), u prisustvu i organizaciji grčkog predstavnika Vrhovnog Saveta Grčke. Za Velikog Majstora (Commandeur-a) izabran je tada počasni starešina lože “Pobratim” i veoma zaslužan slobodni zidar Đorđe Vajfert. Ovim činom srpska masonerija postala je samostalna i nezavisna, te stupa u

redovne odnose sa svetskim velikim masonskim vlastima. Pod zaštitom Vrhovnog Saveta našli su se lože “Pobratim”, “Šumadija”, ”Sloga, Rad i Postojanstvo” i “Kosovo”.

Za vreme ratova 1912-1913, srpsko Slobodno Zidarstvo obustavilo je redovne masonske poslove, te je vršilo patriotske dužnosti prema zemlji. Veliki broj srpskih i hrvatskih slobodnih zidara bio je izgnan, ali oni su u tuđini razvili delatnost kojom bi zainteresovali i političke krugove na ujedinjavanju Narodnosti. Zagrebačke lože “Ljubav k bližnjemu”, “Maksimilijan Vrhovac” i “Budnost” iz Osijeka su se tokom 1917. godine razrešile ugarske zaštite, te postale samostalne. Posle rata, postignut je dogovor između nje i Vrhovnog Saveta Srbije o Ujedinjenu.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca formirana je 01. decembra 1918 godine.

09. juna 1919. godine u Zagrebu, na Vanrednoj Skupštini svečano je proglašeno Ujedinjenje i Osnivanje Velike Lože Srba, Hrvata i Slovenaca “Jugoslavija”, sa sedištem u Beogradu, na kojem je izvršen izbor časništva i članova Saveznog Veća. Za Velikog Majstora izabran je Đorđe Vajfert. Tada su simbolički stepeni (učenik, pomoćnik, majstor) odvojeni, te su nastala dva odvojena nezavisna sistema: Velika Loža Srba, Hrvata, i Slovenaca “Jugoslavija” i Vrhovni Savet Starog i prihvaćenog škotskog reda za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Velika Loža ubrzo je stupila u masonske veze sa više od 80 Velikih Loža i Orijenata celog sveta, te saradivala sa međunarodnom slobodnozidarskom asocijacijom A.M.I. u korist svetskog mira. Pod zaštitom ove Velike Lože nalazilo se 18 slobodno zidarskih radionica sa oko 1000 članova.

Velika Loža Srba, Hrvata i Slovenaca “Jugoslavija” bila je u Beogradu 1926. godine domaćin Međunarodnog masonskog kongresa pod nazivom “U znaku mira”. Pod pokroviteljstvom Međunarodne masonske asocijacije, kongresu je prisustvovalo pedeset šest predstavnika dvadeset nacionalnih obedijencija iz petnaest evropskih država i predstavnici dve prekomorske obedijencije.

Kako je 6. Januara 1929. promenjen naziv države, iste godine na Godišnjoj Skupštini odlučeno je da se promeni i ime Velike Lože u

Velika Loža “Jugoslavija”. Broj radionica je narastao na 30 sa preko 2000 članova.

Lože srpske masonerije bavile su se dobrotvornim i milosrdnim poslovima, kojima su ublažavali stanje mnogih nevoljnika i siromašnih, ali i osnivanjem humanih i kulturnih fondova. Tako je osnovana prva dobrotvorna ustanova “Društvo i Zavod za siromašnu i napuštenu decu” kao humana i prosvetna ustanova, a uz pomoć Opštine sagrađen je i Dom. Patriotsko “Društvo Sveti Sava” je u neoslobođenim krajevima otvaralo i izdržavalo škole, štampalo za njih knjige, te pomagalo crkve i manastire. U Domu ovog društva osnovana je Večernja škola, kroz koju je prošlo hiljade dece, Pripravna učiteljska škola, kao i Pansionat, u kojem su se izdržavali mladići koji su dolazili da uče u beogradskim školama. U loži “Pobratim” osnovana je Patriotska Kasa, dok je uticajem u pomoći slobodnih zidara na ministra prosvete osnovana Đačka Trpeza, za siromašne đake i studente. Uskoro je osnovano “Društvo Kralj Dečanski” i njegov Dom za gluvonemu decu. Na inicijativu i materijalnom podrškom brata Đorđa Vajferta osnovan je “Invalidski fond Sv. Đorđa”, potpomognut i velikom zadužbinom dobrotvora Nikole Spasića, bio namenjen olakšanju života naših ratnih invalida i staranju oko njihovih siročadi.

Početak avgusta 1940. godine Velika Loža “Jugoslavija” usled neposredne ratne opasnosti donosi odluku o obustavljanju svakoga rada u ložama pod njenom zaštitom i “samospajivanju”.

Pripreme radnje za obnavljanje slobodnozidarskog rada izvršene su registracijom tri srpske lože i to: “Pobratim”, “Sloga, Rad i Postojanstvo” i “Maksimilijan Vrhovac”. Ujedinjena Velika Loža Nemačke ponudila se da reaktivira Veliku Ložu “Jugoslavija”. Čin ceremonijalnog obnavljanja rada obavljen je 23. juna 1990. godine u Beogradu, čime je označen nov početak uz priznanje Ujedinjene Velike Lože Nemačke.

Deo bratstva Velike Lože “Jugoslavija”, marta 1993 godine, u Riminiju, Italija, održao je vanrednu Skupštinu, kojom prilikom su izvršili izbore i doneli odluku o promeni naziva u Regularna Velika Loža “Jugoslavija”, što je potvrđeno od Ujedinjene Velike Lože Nemačke, a zatim i ostalih. I pored toga, određen broj braće i loža nastavlja sa radom pod zaštitom Velike Lože “Jugoslavija”.

2006. godine, Regularna Velika Loža “Jugoslavija” menja naziv u Regularna Velika Loža Srbije, ali te iste godine, veliki deo braće i loža iz Regularne Velike Lože Srbije i braća i loža iz Velike Lože “Jugoslavija”, kao i regularizovana braća iz loža bivše Velike Nacionalne Lože Srbije i Crne Gore, ujedinjuju se u Ujedinjene Velike Lože Srbije (sve slobodno zidarske radionice, kao i U.V.L.S. su registrovane kod nadležnih državnih organa).

∴

Godina 1990. bila je za nas od izuzetnog značaja, jer je slobodno zidarstvo u našoj zemlji reaktivirano, ali na žalost ono se razvijalo u godinama nemira, godinama kojih će se mnoge generacije sećati sa lošim uspomena na događaje u našoj zemlji. Činjenica je da su se među nosiocima ove uzvišene ideje u tako teškim vremenima nametnule i osobe koje nisu i nikada se ne mogu nazvati slobodnim i nezavisnim ljudima, pa samim tim i sam razvoj slobodnog zidarstva u periodu od 1990. pa sve do 2006, bio je opterećen mnogim ljudskim slabostima i manama. Upravo zbog toga, kao i želje da se već jednom započne pravi i iskreni razvoj slobodnog zidarstva koji se zasniva na bazičnim postulatima i principima, dolazi do ujedinjenja braće i loža čime nastaje Savez Ujedinjenih Velikih Loža Srbije.

